

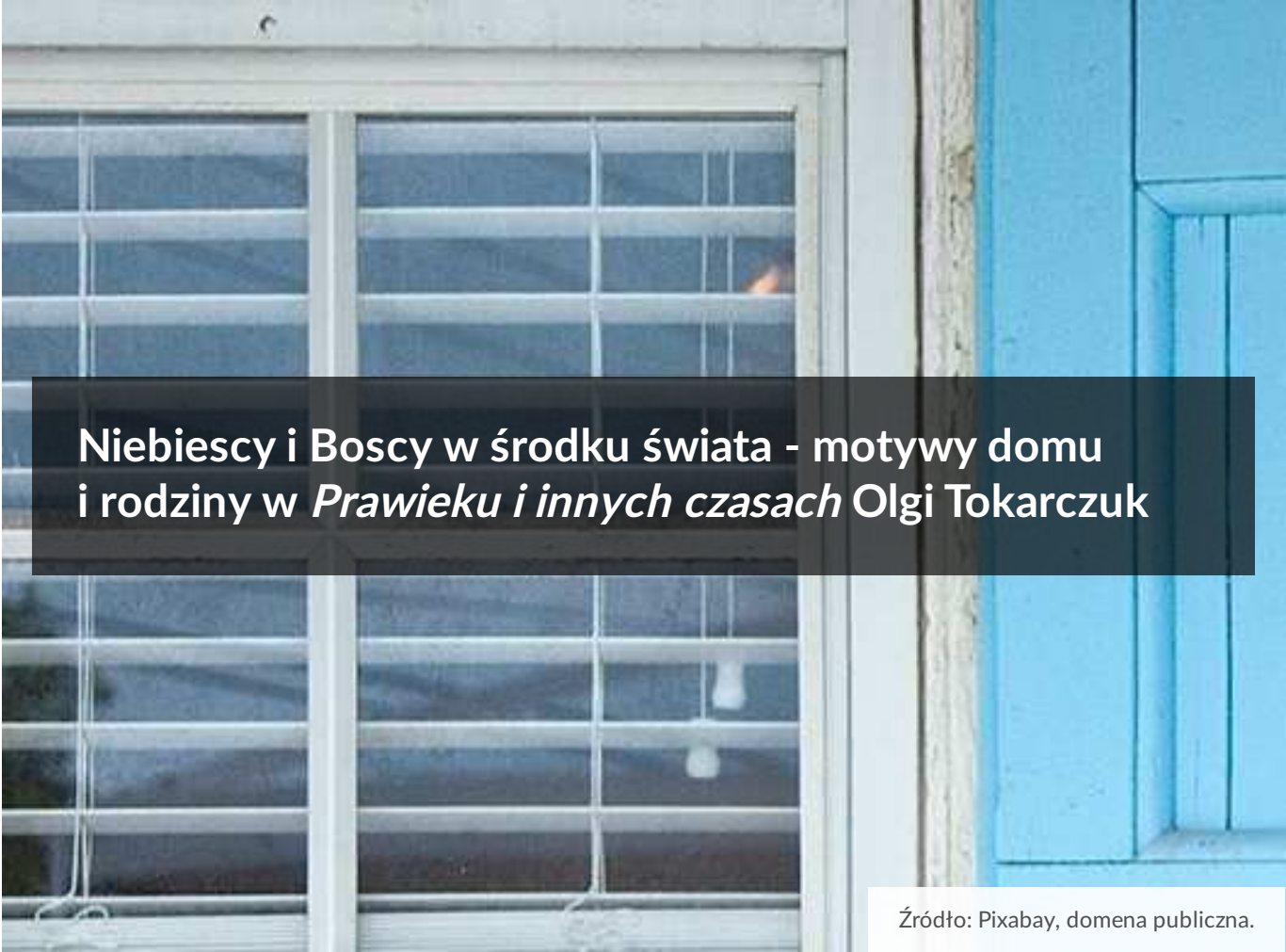

Niebiescy i Boscy w środku świata - motywy domu i rodziny w *Prawieku i innych czasach* Olgi Tokarczuk

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Olga Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*, Kraków 2005, s. 5–113.
- Źródło: Olga Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*, Kraków 2005, s. 74–76.

Niebiescy i Boscy w środku świata - motywy domu i rodziny w *Prawieku i innych czasach* Olgi Tokarczuk

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Współczesnego człowieka często określa się mianem nomady – kogoś, kto nie jest nigdzie zakorzeniony, kto nieustannie wędruje i komu brakuje stabilizacji. Tęsknota za stałością ma swój wyraz w literaturze i sztuce. Artyści powracają do motywów domu i rodziny jako azylu, przestrzeni bezpiecznej i znanej. Tę tematykę podjęła także Olga Tokarczuk w powieści *Prawiek i inne czasy*.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, na czym polega realizm magiczny w prozie Olgi Tokarczuk.
- Opiszysz motywy domu i rodziny w *Prawieku i innych czasach*.
- Użyjesz frazeologizmów związanych z domem i rodziną.

Przeczytaj

O autorce

Olga Tokarczuk

Źródło: Martin Kraft, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Olga Tokarczuk to jedna z najbardziej znanych na świecie współczesnych polskich pisarek. Z wykształcenia jest psycholożką. Zdobyte wykształcenie ma duże znaczenie dla jej pisarstwa – oprócz zainteresowania ludzkimi emocjami widać w jej książkach wpływ Carla Gustawa Junga. Szerzej znana publiczności stała się za sprawą wydanej w 1996 roku książki *Prawiek i inne czasy*. Jest dwukrotną laureatką Nagrody Nike za powieści *Bieguni* (2008) oraz *Księgi Jakubowe* (2015). Aż pięciokrotnie nagrodę tę przyznali jej czytelnicy. W 2019 roku została laureatką Nagrody Nobla w dziedzinie literatury.

Twórczość Olgi Tokarczuk jest zróżnicowana. W jej dorobku znajdują się wiersze, opowiadania (pisarka jest współtwórczynią wrocławskiego Festiwalu Opowiadania), eseje

(np. nowe odczytanie powieści Prusa *Lalka i perła*) i powieści. Na podstawie utworu *Prowadź swój pług przez kości umarłych* powstał film Agnieszki Holland *Pokot*. Jej twórczość charakteryzuje się licznymi odwołaniami do kontekstów będących wynikiem erudycyjnej pracy autorki. W jej pisarstwie odnaleźć można liczne nawiązania do mitologii, Biblii, tekstów z zakresu psychologii, etnografii, kulturoznawstwa i historii.

Realizm magiczny

Realizm magiczny to jeden z ciekawszych prądów artystycznych XX wieku. Powstał w latach 30. i początkowo obejmował malarstwo. Za jego prekursora w malarstwie uznaje się Carela Willinka. Swoją początek w literaturze miał w Niemczech, ale pełnię swojego rozwoju osiągnął w [literaturze iberoamerykańskiej](#). Za najważniejszych przedstawicieli tego nurtu uważa się Gabriela Garcíę Marqueza i Jorgego Louisa Borgesa.

Fuzja elementów realistycznych i fantastycznych

Najbardziej charakterystyczną cechą literatury pisanej w konwencji realizmu magicznego jest synteza elementów fantastycznych i realistycznych. Opisywany świat wydaje się zwyczajny. W toku lektury okazuje się jednak, że w reguły rządzące światem przedstawionym, a także konstrukcję czasu i przestrzeni oraz do charakterystyki postaci czy wydarzeń wprowadzane są elementy fantastyki. Istotnym źródłem inspiracji dla twórców tego prądu jest mitologia bądź legendy. Wykorzystane elementy magiczności pogłębiają opis rzeczywistości. Czasem trudno określić, czy mamy do czynienia z jawą czy snem bohaterów.

Czas

Istotną cechą utworów tego nurtu jest kolistosc czasu. Czas historyczny, w którym żyjemy, jest czasem linearnym. Rozpoczyna się w pewnym nieznanym nam momencie i kiedyś będzie miał swój kres. Człowiek na osi czasu może jedynie porządkować wydarzenia. Dla mitologii jednak charakterystyczny jest czas kolisty – zasadzający się na powtarzalności pewnych cykli.

Można przywołać tu jako przykład grecki mit o Persefonie, córce Demeter, która została porwana przez Hadesa (boga świat podziemnego i zmarłych), jednak powraca co sześć miesięcy, a wtedy ziemia budzi się do życia – uradowana matka ozdabia ją kwiatami. Jesienią, gdy zbliża się chwila rozstania, niebo płacze nad ich okrutnym losem. Czas kolisty można zauważyć w zmianach pór roku, celebrowaniu świąt czy następowaniu po sobie pokoleń. W przeciwieństwie do linearnego – czas cykliczny – postrzegany jest jako sekwencja powtarzanych zdarzeń. Tak rozumiały go społeczeństwa plemienne i agrarne. Podobne poczucie czasu funkcjonuje w powieściach realizmu magicznego. Takie ujęcie można także odnaleźć w powieści Władysława Reymonta *Chłopi*. Rytm przyrody wyznacza tu czas pracy i odpoczynku, a los człowieka wpisany jest w odwieczne koło narodzin i śmierci.

Walter Crane, *Przebrania dla czterech pór roku*, 1905–1909

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Przestrzeń

Miejsca, w których rozgrywają się akcje powieści realizmu magicznego, wydają się konkretne – możemy je umiejscowić geograficznie, opisać wygląd (niekiedy nawet dość szczegółowo). Jednak w większości przypadków miejsce może mieć charakter uniwersalny, a powieść dzieć się „wszędzie”. Obok miejsc codziennych (profanum) występują też przestrzenie niezwykle, związane z sacrum. Autorzy często wprowadzają wartościowanie – to, co znajduje się wewnątrz świata przedstawionego, jest bliskie i wartościowane jest pozytywnie. Świat zewnętrzny jest wrogi lub nierealny.

Tekst

((Olga Tokarczuk

Prawiek i inne czasy

Czas Prawieku

Prawiek jest miejscem, które leży w środku wszechświata. Gdyby przejść szybkim krokiem Prawiek z północy na południe, zabrałoby to godzinę. I tak samo ze wschodu na zachód. A jeśli by ktoś chciał obejść Prawiek naokoło, wolnym krokiem, przyglądając się wszystkiemu dokładnie i z namysłem – zajmie mu to cały dzień. Od

rana do wieczora.

Na północy granicą Prawieku jest droga z Taszowa do Kielc, ruchliwa i niebezpieczna, rodzi bowiem niepokój podróży. Granicą tą opiekuje się archanioł Rafał.

Na południu granicę wyznacza miasteczko Jeszkotle, z kościołem, przytułkiem dla starców i niskimi kamieniczkami wokół błotnistego rynku. Miasteczko jest groźne, ponieważ rodzi pragnienie posiadania i bycia posiadany. Od strony miasteczka Prawieku strzeże archanioł Gabriel.

Z południa na północ, od Jeszkotli do drogi kieleckiej, prowadzi Gościniec i Prawiek leży po obu jego stronach.

Zachodnią granicą Prawieku są nadrzeczne, wilgotne łąki, trochę lasu i pałac. Przy pałacu jest stadnina koni, z których jeden kosztuje tyle co cały Prawiek. Konie należą do dziedzica, a łąki do proboszcza.

Niebezpieczeństwem zachodniej granicy jest popadnięcie w pychę. Tej granicy strzeże archanioł Michał.

Na wschodzie granicą Prawieku jest rzeka Białka, która oddziela jego grunty od gruntów Taszowa. Potem Białka skręca do młyna, a granica biegnie dalej sama, błoniami, między krzakami olszyny.

Niebezpieczeństwem tej strony jest głupota, która bierze się z chęci mędrkowania. Tu granicy strzeże archanioł Uriel.

W centrum Prawieku Bóg usypał górę, na którą każdego lata zlatują się chmury chrabąszczy. Dlatego ludzie nazwali to wzniesienie Chrabąszczową Górką. Rzeczą Boga bowiem jest tworzyć, rzeczą ludzi zaś nazywać.

[...]

Czas Michała

Misia była śliczna od zawsze, od kiedy zobaczył ją pierwszy raz przed domem, bawiącą się w piasku. Pokochał ją od razu. Pasowała dokładnie do spustoszonego małego miejsca w jego duszy.

[...]

Patrzył, jak rosła, jak wypadły jej pierwsze zęby, a w ich miejsce

pojawiały się nowe – białe, za duże do drobnej buzi. Ze zmysłową przyjemnością przyglądał się wieczornemu rozplataniu warkoczy i powolnym, sennym ruchom szczotki do włosów. Włosy Misi były najpierw kasztanowe, a potem ciemnobrązowe, i zawsze miały czerwone błyski, jak krew, jak ogień. Michał nie pozwalał ich ścinać, nawet gdy zlepione potem kleiły się do poduszki w czasie choroby. To wtedy doktor z Jeszkotli powiedział, że Misia może nie przeżyć. Michał zemdłał. Zsunął się z krzesła i upadł na podłogę. Było jasne, co powiedziało tym upadkiem ciało Michała – jeżeli Misia umrze, on też umrze. Właśnie tak, dosłownie, bez żadnych wątpliwości.

[...]

Kiedy zaczęła chodzić do szkoły, codziennie robił sobie w młynie krótką przerwę, żeby wyjść na most i zobaczyć, jak wraca. Jej mała postać wyłaniała się przy topolach – ten widok przywracał wszystko to, co Michał stracił od porannego wyjścia Misi. Potem przeglądał jej zeszyty, pomagał w lekcjach. Uczył ją też rosyjskiego i niemieckiego. Prowadził małą rączkę przez wszystkie litery alfabetu. Temperował ołówki.

[...]

Czas starego Boskiego

Stary Boski całe życie przesiedział na dachu pałacu. Pałac był wielki, to i dach ogromny – pełen skosów, spadów i krawędzi. I cały kryty pięknym drewnianym gontem. Gdyby rozprostować pałacowy dach i rozłożyć na ziemi, nakryłby całe pole, jakie posiadał Boski.

Uprawianie tej ziemi zostawił Boski żonie i dzieciom – miał trzy dziewczyny i chłopaka, Pawła, zdolnego i postawnego. Sam co rano wchodził na dach i wymieniał nadgniłe lub zmurszałe gonty. Jego praca nie miała końca. Nie miała też początku. Boski nie zaczynał bowiem od jakiegoś konkretnego miejsca i nie posuwał się w konkretnym kierunku. Na kolanach badał metr po metrze drewnianego dachu i sunął to tu, to tam.

W południe przychodziła do niego żona z obiadem w dwojakach.

W jednym naczyniu był żur, w drugim ziemniaki, albo kasza ze skwarkami i zsiadłe mleko, albo kapusta i ziemniaki. Stary Boski nie schodził na obiad. Podawano mu dwojaki na sznurze w wiaderku, w którym wjeżdżały na górę drewniane gonty.

Boski jadł, a żując, rozglądał się wokół po świecie. Z dachu pałacu widział łąki, rzekę Czarną, dachy Prawieku i figurki ludzkie, tak maleńkie i kruche, że staremu Boskiemu chciało się na nie dmuchnąć i zwiać je ze świata jak śmieci. Przy tej myśli napychał usta kolejną porcją jedzenia, a na jego ogorzałej twarzy pojawiał się grymas, który mógłby być uśmiechem. Boski lubił tę chwilę każdego dnia, to swoje wyobrażenie rozdmuchiwanym na wszystkie strony ludzi. Czasem wyobrażał sobie nieco inaczej: jego oddech staje się huraganem, zrywa dachy z domów, obala drzewa, kładzie pokotem sady. Na równiny wdziera się woda, a ludzie na gwałt budują łodzie, żeby ocalić siebie i swój dobytek. W ziemi tworzą się leje, z których wybucha czysty ogień. Pod niebo wali para z walki ognia i wody. Wszystko drży w posadach i w końcu zapada się jak dach starego domu. Ludzie przestają być ważni – Boski niszczy cały świat.

[...]

Czas domu

Fundamenty wykopano w idealny kwadrat. Jego boki odpowiadały czterem stronom świata.

Michał, Paweł Boski i robotnicy wznosili ściany najpierw z kamienia – to była podmurówka – a potem z drewnianych bali.

Gdy zamknęli sklepienia piwnic, zaczęli mówić o tym miejscu „dom”, lecz dopiero gdy zbudowali dach i uwieńczyli go wiechą, stał się domem na dobre. Dom zaczyna być wtedy, gdy jego ściany zamkną w sobie kawał przestrzeni. To ta zamknięta przestrzeń jest duszą domu.

Budowali go dwa lata. Wiechę na dachu zatknęli latem trzydziestego szóstego roku. Przed domem zrobili sobie zdjęcie.

Dom miał piwnice. W jednej znajdowały się dwa okna i ta miała być

sutereną i letnią kuchnią zarazem. W następnej było jedno okno – przeznaczili ją na komórkę, pralnię i do przechowywania ziemniaków. W trzeciej nie było okien wcale – tu miał być schowek na wszelki wypadek. Michał pod tą trzecią kazał wykopać jeszcze jedną, czwartą piwniczkę, małą i zimną – na lód i na nie wiadomo co. Parter był wysoki, na podmurówce z kamienia. Wchodziło się na ten parter po schodach z drewnianą balustradą. Były dwa wejścia. Jedno od drogi, przez ganek wprost do dużego przedpokoju, z którego szło się do pokoi. Drugie wejście prowadziło przez sień do kuchni. Kuchnia miała wielkie okno, a pod przeciwległą ścianą stał piec kuchenny z niebieskich kafli, które w Taszowie wybierała Misia. Piec wykończono mosiężnymi okuciami i wieszakami. W kuchni było troje drzwi: do największego pokoju, pod schody i do pokoiku. Parter był kręgiem pomieszczeń. Gdyby pootwierać wszystkie drzwi, można by chodzić w kółko.

Z przedpokoju schody prowadziły na piętro, gdzie następne cztery pokoje czekały na wykończenie.

Nad tym wszystkim była jeszcze jedna kondygnacja – strych. Szło się tam po drewnianych, wąskich schodach. Strych zafascynował małego Izydora, ponieważ miał okna na cztery strony świata.

[...]

Misi smutniały oczy, kiedy patrzyła na otoczenie domu. Płaska, szara ziemia pokryta suchą trawą, jaka rośnie na ugorach. Dlatego Michał nakupił dla Misi drzew. I w ciągu jednego dnia urządził wokół domu coś, co kiedyś będzie sadem. Jabłonie, grusze, śliwy i włoskie orzechy. W samym środku tego sadu posadził bliźniacze kosztele, drzewo rodzące owoce, które skusiły Ewę.

Czas Papugowej

Stasia Boska została sama z ojcem po śmierci matki i po tym, jak siostry wyszły za mąż, a Paweł ożenił się z Misią.

Cieężko żyło się ze starym Boskim. Był zawsze niezadowolony i porywczy. Bywało, że przyłożył jej czymś ciężkim, gdy spóźniła się

z obiadem. Stasia szła wtedy w porzeczkach, kucała między krzewami i płakała. Starła się płakać cicho, żeby jeszcze bardziej nie rozeźlić ojca.

Kiedy Boski dowiedział się od syna, że Michał Niebieski kupił grunt pod budowę domu dla córki, nie mógł usnąć. Kilka dni potem wygrzebał wszystkie swoje oszczędności i też kupił ziemię – tuż przy Michałowej.

Postanowił zbudować tam dom dla Stasi. Długo nad tym myślał, siedząc na dachu pałacu. „Dlaczego Michał Niebieski może postawić dom córce, a ja, Boski, nie mogę? – rozważał. – Dlaczego i ja nie mógłbym wybudować domu?”

Wyzначył kijem na ziemi prostokąt, a następnego dnia zaczął kopać fundamenty. Dziedzic Popielski dał mu urlop. Był to pierwszy urlop w życiu Boskiego. Potem Boski znosił z okolicy wielkie i mniejsze kamienie, białe kawałki wapiennych skał, które układał równo w wykopanych dołach. Trwało to miesiąc. Do Boskiego przychodził Paweł i lamentował nad wykopanymi dołami.

– Co tata robi? Skąd tata weźmie pieniądze? Niechże się tata nie ośmiesza i nie buduje mi pod nosem jakiegoś kurnika.

– Już ci się w głowie przewróciło? Buduję twojej siostrze dom. Paweł wiedział, że nie istnieje żaden sposób, żeby przekonać ojca, i w końcu przywiózł mu furmanką deski.

Teraz domy rosły prawie równolegle. Jeden był duży i kształtny, o wielkich oknach i przestronnych pokojach. Drugi mały, przyparty do ziemi, zgarbiony, z małutkimi oknami. Jeden stał na otwartej przestrzeni, na tle lasu i Rzeki. Drugi – wciśnięty w klin między Gościńcem a Wolską Drogą, ukryty w porzeczkach i dzikim bzie.

[...]

Źródło: Olga Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*, Kraków 2005, s. 5–113.

Słownik

Hestia

grecka bogini ogniska domowego

profanum

łac. *pro* 'przed' *fanum* 'świątynia' – sfera świeckości

sacrum

łac. sfera świętości

literatura iberoamerykańska

twórczość pisarzy Ameryki Południowej, Ameryki Środkowej oraz Meksyku pisana w języku hiszpańskim i portugalskim

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem, zwracając szczególną uwagę na kulturowe znaczenie poszczególnych części domu. Następnie podaj przykłady wykorzystania symboliki domu i jego elementów w *Prawieku i innych czasach*.

Polecenie 2

Wysłuchaj fragmentów powieści i napisz w kilku zdaniach, kiedy budowa domu została przez bohaterów uznana za zakończoną.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D17uCUow5>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Prawiek i inne czasy.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Połącz związek frazeologiczny i jego znaczenie.

czuć się jak u siebie w domu

mieć cały dom na głowie

dom wariatów

być w domu

czynić honory domu

ognisko domowe

być gościem w domu

postawić cały dom na nogi

gość w dom, Bóg w dom

dom zbudowany na piasku

prowadzić dom otwarty

przyjaciół domu

rzadko bywać w domu

coś nietrwałego

miejsce, w którym panuje zamieszanie

często gościć u siebie znajomych

gwałtownie obudzić wszystkich domowników

formuła nakazująca gospodarzom serdeczne i gościnne podejmowanie przybyłych

wykonywać większość obowiązków

czuć się swobodnie

dom rodzinny

zrozumieć coś

pełnić funkcję gospodarza

osoba blisko związana z rodziną

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij znaczenie poniższych związków frazeologicznych i ułóż zdania z czterema z nich.

głowa rodziny, załapała rodziny, rodzina po kądzieli, założyć rodzinę, z rodziną najlepiej wychodzi się na zdjęciu, gdy rodzina żyje w zgodzie, to jej bieda nie dobodzie, rodzina patchworkowa, wejść do rodziny, rodzina nuklearna

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się jeszcze raz uważnie z fragmentami tekstów: *Czas Michała*, *Czas Starego Boskiego* oraz *Czas Papugowej*. Zgromadź jak najwięcej słownictwa (przynajmniej po 10 określeń) opisującego Michała Niebieskiego i Starego Boskiego. Porównaj postaci obu bohaterów.

Michał Niebieski

Stary Boski

Ćwiczenie 4

Wpisz do tabeli cytaty z fragmentu zatytułowanego *Czas Prawieku*. W kolumnie „REALIZM” wpisz cztery dowolne fragmenty, w których narrator zachowuje realistyczny sposób obrazowania. W kolumnie „REALIZM MAGICZNY” wpisz cytaty, w których sposób obrazowania się zmienia.

Realizm	Realizm magiczny

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, na czym polega realizm magiczny w powieści *Prawiek i inne czasy* Olgi Tokarczuk. Odwołaj się do fragmentu *Czas Prawieku*.

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z fragmentami *Czas domu* oraz *Czas Papugowej*. Zaznacz tylko zdania nieprawdziwe.

- ☐ W tekście istotna jest symbolika figur geometrycznych.
- ☐ Pojawiające się w tekście liczby są przypadkowe.
- ☐ Motywacją Starego Boskiego do budowy domu jest miłość do córki.
- ☐ W tekście nie pojawia się bezpośrednie nawiązanie do Biblii.
- ☐ Domy budowane przez Boskiego i Niebieskiego są zestawione na zasadzie kontrastu.
- ☐ Opis sadu przy domu Misi przypomina opis ogrodu rajskiego.

Przekształć poniższy fragmenty powieści *Prawiek i inne czasy*, wplatając w tekst pięć frazeologizmów związanych z domem i rodziną.

((Olga Tokarczuk

Prawiek i inne czasy

Misia była śliczna od zawsze, od kiedy zobaczył ją pierwszy raz przed domem, bawiącą się w piasku. Pokochał ją od razu. Pasowała dokładnie do spustoszonego małego miejsca w jego duszy.

[...]

Patrzył, jak rośła, jak wypadły jej pierwsze zęby, a w ich miejsce pojawiły się nowe – białe, za duże do drobnej buzi. Ze zmysłową przyjemnością przyglądał się wieczornemu rozplataniu warkoczy i powolnym, sennym ruchom szczotki do włosów. Włosy Misi były najpierw kasztanowe, a potem ciemnobrązowe, i zawsze miały czerwone błyski, jak krew, jak ogień. Michał nie pozwalał ich ścinać, nawet gdy zlepione potem kleiły się do poduszki w czasie choroby. To wtedy doktor z Jeszkotli powiedział, że Misia może nie przeżyć. Michał zemdłał. Zsunął się z krzesła i upadł na podłogę. Było jasne, co powiedziało tym upadkiem ciało Michała – jeżeli Misia umrze, on też umrze. Właśnie tak, dosłownie, bez żadnych wątpliwości.

Źródło: Olga Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*, Kraków 2005, s. 74–76.

Znajdź i podaj po jednym tytule utworu literackiego powstałego w różnych epokach literackich, w których autor wykorzystał motyw domu i rodziny.

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Oparek

Przedmiot: Język polski

Temat: Niebiescy i Boscy w środku świata - motywy domu i rodziny w *Prawieku i innych czasach* Olgi Tokarczuk

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 7) odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód

służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

8. posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśni, na czym polega realizm magiczny w prozie Olgi Tokarczuk;
- opíše motywy domu i rodziny w *Prawieku i innych czasach*;
- użyje frazeologizmów związanych z domem i rodziną.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed zajęciami:

1. Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat: Czym jest współczesny nomadyzm? Nauczyciel podsumowuje rozumienie nomadyzmu jako sposobu istnienia w świecie człowieka epoki postmodernizmu i nakierowuje uczniów na model alternatywny – zakorzenienie.
2. Nauczyciel prosi uczniów o analizę pojęcia zakorzenienie i podanie przykładów miejsc, tradycji, obyczajów, systemów wartości, w których oni sami czują się w pewien sposób zakorzenieni.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat lekcji, nawiązując do wcześniejszej rozmowy.
2. Nauczyciel wraz z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.
3. Prowadzący zajęcia prosi uczniów o stworzenie mapy myśli związanej z ideą domu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”.
2. Nauczyciel prosi wybraną osobę o opisanie domu przywołanego we fragmencie powieści.
3. Nauczyciel może zainteresować uczniów koncepcją Gastona Bachelarda, który poprzez kształty domów materialnych stara się dotrzeć do uwewnętrznionego domu rodzinnego i do jego onirycznych wyobrażeń. Analizując archetypy domu, wskazuje ich znaczenie dla całości ludzkiej psychiki i zakorzenienia człowieka w bycie. Nauczyciel może dodać, że koncepcje psychoanalityczne wykorzystują model domu dla opisanie konstrukcji psychicznej człowieka – i tak np. piwnica jest symbolicznym odpowiednikiem sfery podświadomości.
4. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Ilustracja interaktywna”, następnie dobierają się w pary i wykonują polecenia 1 i 2. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.
5. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się” i wykonują kolejne ćwiczenia. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi chętnego ucznia o podsumowanie – opis motywów domu i rodziny w *Prawieku i innych czasach*. Inni uczniowie uzupełniają jego wypowiedź.
2. Nauczyciel może zainicjować rozmowę na temat znaczenia domu i rodziny dla kształtowania się tożsamości człowieka i jego systemu wartości.
3. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.
4. Na zakończenie nauczyciel może zaproponować uczniom lekturę fragmentów książki Witolda Rybczyńskiego *DOM. Krótka historia idei*.

Praca domowa:

zasugerowana w e-materiale

Znajdź i podaj po jednym tytule utworu literackiego powstałego w różnych epokach literackich, w których autor wykorzystał motyw domu i rodziny.

Materiały pomocnicze:

- <https://culture.pl/pl/tworca/olga-tokarczuk>

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Ilustracja interaktywna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.